

ВІДТВОРЕННЯ ЗОРОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПЕРСОНАЖІВ ЯК МАРКЕРА СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКИХ РОМАНІВ ХІХ СТОЛІТТЯ)

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (34) 2015

УДК 811.111'255.4(045)

Попович Ю. Відтворення зорової поведінки персонажів як маркера соціального статусу в українському художньому перекладі (на матеріалі англійських романів ХІХ століття); 16 с. кількість бібліографічних джерел – 37, мова українська.

Анотація. У статті розглядається проблема відтворення зорової поведінки як маркера соціального статусу персонажу. Дослідження виконано в рамках антропоцентричного підходу на матеріалі українських перекладів англійських романів ХІХ століття, з'ясовуються труднощі її передачі, аналізуються основні тактики, до яких вдаються перекладачі для їх подолання.

Ключові слова: переклад, невербальна комунікація, окулесика, маркери соціального статусу, британські художні твори.

Оптимальним підходом до вивчення соціального статусу у перекладі на сьогодні вважається антропоцентричний підхід у когнітивно-комунікативній парадигмі лінгвістики, адже як переклад художнього дискурсу, так і соціальний статус людини пов'язані з вивченням специфіки комунікативної поведінки в різних соціальних сферах, що залишається одним із домінантних напрямків досліджень у багатьох гуманітарних науках. Цей підхід дозволяє досягнути досі не вивчені аспекти художнього перекладу.

Основним шляхом вираження інформації, у тому числі й соціально-статусних характеристик, є вербальні засоби, проте перекладач повинен враховувати і ту інформацію, яка передається за допомогою невербальних засобів – важливого компонента інформаційної структури. В деяких випадках вони можуть бути навіть більш інформативні при передачі змісту тексту, ніж вербальні [8, с. 17], адже у них зашифровані індивідуальні та соціально-статусні характеристики мовців [7, с. 69]. Невербальні символи допомагають створити відповідну тональність діалогів для досягнення поставленої мети, і без належного їх розуміння буває неможливо тлумачити мовлення персонажів [2, с. 208]. Описи невербальної комунікації в художніх творах розкривають нюанси статусних відносин між персонажами, які досвідчений перекладач не залишає поза увагою.

Невербальні засоби спілкування досліджуються під різним кутом зору у працях А. Вежбицької, Дж. Голла, І. Горелова, Ю. Гранської, П. Екмана, Г. Крейдліна, С. Лабова, А. Леонтьєва, О. Литвинова, А. Меграбіана, Т. Ніколаєвої, С. Павлова, І. Сержакової, Л. Солощук, Г. Степанова та ін. Невербальна комунікація обумовлюється біологічними та культурними факторами і пов'язана із загальною моделлю людської поведінки.

У цьому розумінні невербальні засоби вважаються сукупністю типових дій, закріплених національно-культурними традиціями в певному мовному колективі, використовуваних у різноманітних соціально-комунікативних ситуаціях. Невербальні символи, поряд з вербальними, зберігають етнічні особливості, мають обов'язковий характер і передаються від покоління до покоління як частина загальної матеріальної і духовної культури [11, с. 102]. Отже, відтворення невербальних засобів у перекладі насамперед вимагає фонових знань соціокультурного характеру.

Серед невербальних засобів виокремлюють кінесичну і некінесичну підсистеми. До кінесичної підсистеми, яка вивчає рухи тіла у процесі комунікативної взаємодії індивідів, відносять жести, міміку, пантоміміку і позиції тіла. Некінесична система розглядає невербальні одиниці у межах таких явищ як артефакти, парамова (вокалізації, тобто якості голосу, його діапазон, тональність), гептика (дотик), окулесика (зорова поведінка), хронеміка (використання часу) і проксеміка (використання простору) [Wiki].

Окрім невербальної комунікації, у лінгвістиці також існує поняття невербальної поведінки людини – сукупність форм не пов'язаної з мовленням поведінкової активності людини, що виконують комунікативну функцію і залежать від її оточення, оскільки це середовище впливає на процес спілкування свідомо і підсвідомо [1, с. 48].

Аналізуючи невербальну комунікацію як маркер соціального статусу, перекладач має розглядати невербальні засоби системно, щоб міжособистісна невербальна поведінка поставала як структура, яка будується на певних правилах [3, с. 24]. Отже, у перекладі доцільне комплексне контекстуальне відтворення невербальної поведінки персонажу, яка супроводжує його мовлення, а не відтво-

рення окремих невербальних засобів. Дослідження статусного аспекту невербальної поведінки вказують, зокрема, на те, що освічені представники вищого класу використовують невербальні засоби більш помірно, проте у ситуації соціально зумовленого комунікативного домінування вони мають право на вільне варіювання цих засобів, натомість нижчі за статусом особи мають контролювати свої дії [5, с. 108]. За висновками дослідження М. Гавриш, соціально і ситуативно домінантні індивіди використовують у спілкуванні усі можливі невербальні засоби впливу, які створюють основу для стереотипної невербальної поведінки індивіда і можуть застосовуватись нижчими за статусом особами для маскування свого реального положення. Невербальна поведінка соціально підлеглого комуніканта відзначається стриманістю жестів, контролем над вираженням емоцій, а також дотриманням чітко прописаних норм соціального етикету (уклін, цілування руки тощо) [2, с. 212]. Таким чином, вибір тактик відтворення невербальної комунікації залежить від багатьох чинників, таких як фонові знання, вміння перекладача розпізнавати в тексті невербальну інформацію, тобто, «читати між рядків», і правильно розтлумачувати невербальну поведінку персонажів у контексті всього твору.

Зорова комунікативна поведінка людини – окулесика – як функціональна підсистема невербальної комунікації останнім часом стала об'єктом дослідження різних гуманітарних наук, таких як соціолінгвістика (С. Лабов, Г. Степанов), теорія невербальної комунікації і невербальної семіотики (М. Argyle, R. Birdwhistel, J. Hall, P. Ekman M. Knapp), лінгвопрагматика й аналіз дискурсу (G. Cook, I. Серякова, Л. Солошук), психолінгвістика (І. Горелов, А. Леонтьев). До лексико-семантичної групи зорової поведінки належать іменники й дієслова на позначення зору, органів зору та зорової діяльності [Литвинов: 1], такі як *look, stare, gaze, see, watch, observe, regard, glance, examine, frown, eye, eyebrows, eyelids, contemplate, spot, blink, wink, trace, peer, glare, glaze, squint, glimpse, notice* та ін. [CED], а також словосполучення, наприклад, *to lay eyes on someone/something, to avoid one's glance* [CED] тощо. За О. Литвиновим, у граматичному аспекті дієслова зору поділяються на акціональні з прототипом *to look (to stare, to peer, to gaze, to watch)*, які позначають власне зорову дію; і статальні з прототипом *to see (to notice, to perceive, to spot)*, що позначають зорове сприйняття, його результат або відповідну фізіологічну реакцію на зовнішній подразник, що – відбивається у поведінці очей мовця [4, с. 1].

Зорова поведінка в перекладі може розглядатися як різновид сенсорної лексики, яка визначається як компонент мовної картини світу, вербальна актуалізація понятійної сфери чуттєвого сприйняття [10, с. 224]. З п'яти лексико-семантичних мікрополів чуттєвого сприйняття

(зір, слух, дотик, смак, нюх) у художній літературі велике значення має зір. Зорова сенсорна лексика нерідко набуває статусної маркованості. Адекватне відтворення її в перекладі без втрати статусного підтексту вимагає контекстуального й лексико-семантичного аналізу оригіналу й перекладу. Слід також пам'ятати, що український синонімічний ряд дієслівної домінанти *бачити* ширший, ніж в англійській мові, і має велику кількість стилістично маркованих варіантів: *бачити, дивитися, глянути, звидіти, зріти, глядіти, відати, дбати, зазирнути, зустрічати, виглядати, озиратися, роздивитися, відчутти, пропекти зором, світити більмами* тощо. Як і в англійському синонімічному ряді, в українському перші два компоненти мають найвищу перекладну валентність, але, на відміну від першого, в останньому спостерігаємо значний відсоток контекстуальних сенсорних синонімів [6, с. 197]. В англійській мові синонімічний ряд розширюється аналітичним шляхом – додаванням прислівників тощо, а в українській варіативність досягається синтетичним шляхом – за рахунок морфологічних змін.

У спілкуванні із нижчими за статусом людьми погляд нерідко виражає презирство, зверхність, чванькуватість:

"I am told, on excellent authority, that her father keeps an American dry-goods store," said Sir Thomas Burdon, looking supercilious. (O. Wilde) – *Я чув з авторитетних джерел, що її батько крамує галантереєю та ще якимось канцур'ям, – з презирливою гримасою мовив сер Томас Бердон.* (Р. Доценко)

Сам сер Томас не належить до родової аристократії, проте у присутності вищих за статусом він дозволяє собі говорити й дивитися зверхньо на особу низького соціального положення. Перекладач вдається до заміни дієприслівникового звороту *looking supercilious* більш стилістично навантаженим прикметниковим словосполученням, перебільшуючи закладену автором конотацію, проте зі збереженням статусної еквівалентності. Подібне зверхнє ставлення відтворене і в наступному уривку, у якому баронеса Інгрем виказує зневагу до нижчої за статусом Джейн Ейр:

She turned as I drew near, and looked at me haughtily: her eyes seemed to demand, – "What can the creeping creature want now?" (Ch. Bronte) – *Коли я підійшла, вона озирнулася й глянула на мене згори вниз; її очі немов питали: «Чого цій нікчемі треба?».* (П. Соколовський) / – *Коли я підійшла, вона повернулася і подивилася на мене звисока; її погляд наче промовляв: «Чого ця нікчема хоче?».* (У. Григораш)

Haughty (гордовитий, зарозумілий; чванливий; поет. величний, високий [AbbyLingvo]; having or showing arrogance [CED]; behaving in a proud unfriendly way [LDCE]), синонімічне слову *supercilious* (гордовитий, зарозумілий; презирливий [AbbyLingvo]; displaying arrogant pride, scorn,

or indifference [CED]), П. Соколовський відтворює за допомогою рівноцінного авторському виразу *глянула на мене згори вниз* – короткий, оцінюючий погляд зверху вниз в українській мові виражає зверхність. У перекладі У. Григораш вжито синонімічне словосполучення *подивилася на мене звисока*, яке здається не таким вдалим варіантом, як попередній, через повтор: далі перекладачка використовує однокорінне слово *погляд*, хоча, воно точніше передає смисл авторського словосполучення, аніж у П. Соколовського, адже *глянути згори вниз* можна не лише через презирство, а й через високий зріст мовця, у той час як *дивитися звисока* однозначно виражає зверхність. Англійськомовна *her eyes seemed to demand* більш відповідає варіант П. Соколовського *її очі немов питали*, котрий зберігає конотацію вимоги (*demand* – 1) вимагати, висувати вимогу; просити, пропонувати; комп. робити запит; 2) потребувати; 3) наполегливо вимагати відповіді; питати; задавати питання [AbbyuLingvo]), хоча статусні характеристики в обох перекладах відтворено адекватно.

Іншого значення набуває слово *look* у ситуації статусної нерівності, де проста вчителька міс Темпл поглядом виказує своє залежне положення у присутності власника інтернату Броклгерста, представника середнього класу:

Miss Temple had looked down when he first began to speak to her; but she now gazed straight before her, and her face, naturally pale as marble, appeared to be assuming also the coldness and fixity of that material; especially her mouth, closed as if it would have required a sculptor's chisel to open it, and her brow settled gradually into petrified severity. (Ch. Bronte) – Коли він заговорив, міс Темпл **опустила очі**, але тепер вона **дивилася просто перед себе**, і її завжди бліде обличчя стало холодне й непорушне, мов викарбуване з мармуру, а уста були стиснені так міцно, що, здавалось, їх міг розтулити тільки різець скульптора. (П. Соколовський) / – Коли він тільки почав говорити, міс Темпл **понузилася**, але зараз вона **дивилася прямо перед себе**, і її обличчя, що від природи було білим, як мармур, стало таким же холодним і кам'яним, особливо вуста: вони були стиснені так міцно, що, здавалось, їх міг розтулити тільки вправний різець скульптора; **її суворе чоло також скам'яніло**. (У. Григораш).

Варіант *опустила очі* – переклад з урахуванням квантитативного принципу, тоді як *понузилася*, хоча і коротке порівняно з оригіналом, проте точніше відтворює значення *had looked down*, передаючи мимовільну негативну реакцію міс Темпл на слова Броклгерста. Далі бачимо усвідомлення міс Темпл власної гідності, що виражається у зміні зорової поведінки (*gaze* – 1) (at, into, about, on, upon) пильно дивитися, вдивлятися; витріщатися; втуплюватися; 2) поет. споглядати [AbbyuLingvo]; to look long and fixedly, esp in wonder or admiration [CED]), і це відтворено в обох

перекладах – вона вже не опускає очі, а дивиться перед себе, хоча конотація довгого відкритого погляду, який виражає сміливість, губиться у нейтральному *дивитися*. Крім того, П. Соколовський, очевидно, вважаючи достатнім переклад про скам'янілі вуста жінки, чомусь вилучає фразу *her brow settled gradually into petrified severity*, котра несе додаткову інформацію про зміну настрою міс Темпл, виражену у її міміці, і про очевидну ситуативну зміну субординації: *її суворе чоло скам'яніло* як знак рішучості переступити усі статусні установки через незгоду з несправедливістю по відношенню до вихованок інтернату.

Погляд також може виражати як щиру, так і удавану повагу до вищого за статусом співрозмовника. У «Ярмарці суети» Ребека Шарп плазує перед сером Піттом, вдаючи поштивість:

Saying which, Rebecca went down on HER knees in a most tragical way, and, taking Sir Pitt's horny black hand between her own two (which were very pretty and white, and as soft as satin), looked up in his face with an expression of exquisite pathos and confidence, when – when the door opened, and Miss Crawley sailed in. (W. Thackeray) – 3 цими словами Ребека впала навколішки з трагічною міною, схопила його зашкарублу, чорну лапу своїми біленькими, тонкими, м'якенькими, наче оксамит, пальчиками, з безмежним благанням і довірою **глянула йому у вічі**, коли це... коли це двері відчинилися і до кімнати вкотилася міс Кроулі. (О. Сенюк)

Погляд знизу вгору (*look up* (1) підняти очі; 2) (to) поважати [AbbyuLingvo]) в українській мові виражає нижче положення людини у просторі по відношенню до співбесідника, і лише зрідка означає, що особа, якій він належить, нижча за статусом порівняно з іншою. У даному випадку погляд Ребекки знизу вгору є статусним маркером, і перекладачка вдається до заміни *глянула йому у вічі*, компенсуючи цей статусний маркер словосполученням *впала навколішки* яке, разом із виразом у очах персонажу *безмежного благання і довіри*, не потребує додаткових пояснень щодо її нижчого соціального положення. Той самий погляд знизу вгору може свідчити про особливу повагу людини до осіб, які знаходяться на нижчому соціальному щаблі:

She looked up at me quickly, and then, for the first time since I had known her, took my arm of her own accord. No words could have expressed so delicately that she understood how the permission to leave my employment had been granted, and that she gave me her sympathy, not as my superior, but as my friend. (W. Collins) Вона **кинула на мене швидкий погляд** і **вперше за весь час нашого знайомства самохіть узяла мене під руку**. Словами їй не вдалося б висловити так делікатно, що вона розуміє, в яких виразах мені дозволили залишити службу, і співчуває мені не як людина з вищого кола, а як друг. (О. Мокровольський)

Міс Голкомб, вища за статусом ніж художник Гартрайт, поглядом і жестами виявила до нього особливе ставлення, як до особи, рівної собі, або навіть вищої за статусом. Перекладач вживає фразу *кинути погляд*, яка не передає повністю закладеної автором конотації, проте статусне маркування невербальної комунікації персонажів відтворено адекватно у перекладі всього уривку.

У певному контексті негативні емоції по відношенню до нижчих за статусом можуть виявлятися у погляді й набувати статусного маркування. Наприклад, лорд Стайн не контролює власних емоцій по відношенню до помічниці Ребекки міс Брігс, яка має низьке соціальне положення і насмілилася говорити щось усупереч лордові:

"If you don't turn off that abominable sheep-dog," said Lord Steyne, with a savage look over his shoulder at her, "I will have her poisoned." (W. Thackeray) – *Якщо ви не проженете цю гидотну вівчарку, я її сам отрую, – мовив лорд Стайн, люто позираючи через плече в бік старої панни.* (О. Сенюк)

Перекладачка точно відтворює прикметник *savage* (1) дикий, варварський; 2) лютий, жорсткий; 3) розлючений; 4) неприручений; 5) невихований [AbbyLingvo]), проте не передає значення фразеологічної одиниці *look over one's shoulder* (to behave in a way that shows you feel nervous about something that might happen [MED]; хвилюватися, побоюватися [Multitran]). Таким чином, статусне маркування зорової поведінки персонажа зберігається в перекладі, проте із втратою певних відтінків його негативних емоцій. Подібні втрати спостерігаються і в наступному уривку, у якому служниця Майклсон описує реакцію господаря, сера Персівалю Глайда, на її прохання про звільнення:

He eyed me with one of his blackest looks, and thrust his hands savagely into the pockets of his riding-coat. "Why?" he said, "why, I should like to know?" (W. Collins) *Він похмуро зиркнув на мене й люто зажав руки в кишені куртки. – Чому? – спитав він. – Чому, хотів би я знати?* (О. Мокровольський)

Слово *eye* (1) розглядати; дивитися; 2) тримати під наглядом, стежити (за ким-небудь), не зводити очей (з кого-небудь) [AbbyLingvo]) відтворено українським *зиркнути* (ЗИРКАТИ, аю, аеш, недок. Час від часу дивитися, поглядати на кого-, що-небудь. [СУМ, 1972, Т.3, с. 568]) і, хоча втрачає закладений у собі зміст тривалого, пильного погляду, властивого людині, впевненій у власній правоті, але в цілому передає емоцію невдоволення. Прикметник *poхмуро*, який характеризує погляд господаря, не відповідає інтенсивності його погляду в авторському задумі, який виражає крайню ступінь ненависті і презирства (an expression of anger, hatred, or utter contempt [TFD]). Від цього уривок частково втрачає емоційний градус, однак статусна еквівалентність у перекладі зберігається.

Негативні емоції вищого за статусом персонажа по відношенню до нижчого легко зчитуються

з погляду містера Броклгерста на Джейн Ейр, яку він зазвичай гнобить, і у наступному уривку:

<...> and presently beside Miss Temple, who herself had risen, stood the same black column which had frowned on me so ominously from the hearthrug of Gateshead. I now glanced sideways at this piece of architecture. (Ch. Bronte) *<...> і ось уже біля міс Темпл, яка теж підвелася, височить та сама чорна колона, що так грізно сунулась на мене з прикамінного килимка в Гейтсхеді. Я скося глянула на цей монумент.* (П. Соколовський) / *Я побачила ту саму чорну колону, яка стояла на килимку біля каминка і так несхвально дивилася на мене у Гейтсхеді. Я неохоче глянула на цей шедевр архітектури.* (У. Григораш)

П. Соколовський точно передав значення *frown on* (to not approve of something [MED]; 1) супити брови; насупитися; 2) дивитися осудливо; ставитися з несхваленням, осудом; 3) виражати несхвалення [AbbyLingvo]) разом із прислівником *ominously* (лиховісно, загрозово [AbbyLingvo]), тоді як У.Григораш відтворює важкий погляд Броклгерста пом'якшено, менш виразно: *так несхвально дивилася на мене*, а погляд Джейн за допомогою *неохоче глянула*, який скоріше передає внутрішню емоцію Джейн, а не закладений автором зміст зорового контакту, точніше перекладений П. Соколовським як *скося глянула*. Отже, переклад П. Соколовського виграє у відношенні статусної еквівалентності.

Інший вираз на позначення зорового контакту набуває як стилістичного, так і статусного маркування у ситуації, коли леді Голодвірс дивиться на Ребекку Шарп, зустрівши її зненацька в опері:

When Lady Bareacres met her in the waiting-room at the opera, she gathered her daughters about her as if they would be contaminated by a touch of Becky, and retreating a step or two, placed herself in front of them, and stared at her little enemy. (W. Thackeray) *Коли леді Голодвірс зустріла її в фойє опери, то зібрала навколо себе дочок, наче вони могли заразитися від самого дотику Бекі, і, позадувавши на крок чи два, заслонила їх своїми грудьми і втупилася в свого маленького ворога.* (О. Сенюк)

Дієслово *stare* (1) пильно дивитися, витріщитися; поглядом привести в який-небудь стан; 2) впадати в око [AbbyLingvo]) у даному контексті бере на себе основне смислове навантаження – погляд стає зброєю у цій холодній класовій війні, у якій перемагає вищий за статусом. Перекладачка знаходить відповідник *втупитися* – «довго або пильно, уважно вдивлятися» [СУМ, 1970, Т.1, с. 778], який точно передає закладений іронічний зміст і викликає в українського читача бажані асоціації. Інший вираз на позначення зорового контакту як зброї класового приниження вжито в комічному уривку, у якому леді де ля Цвіль робить вигляд, що не впізнала Ребекку Шарп, свою колишню подругу:

When Lady de la Mole, who had ridden a score of times by Becky's side at Brussels, met Mrs. Craw-

ley's open carriage in Hyde Park, her Ladyship was quite blind, and could not in the least recognize her former friend. (W. Thackeray) Коли леді де ля Цвіль, що часто їздила верхи поруч з Ребекою у Брюсселі, зустріла відкриту коляску місіс Кроулі в Гайд-парку, її милість **геть осліпла** й так і не впізнала своєї колишньої приятельки. (О. Сенюк)

Варіант, обраний О. Сенюк для перекладу – **геть осліпла**, точно передає комічність самої ситуації і зберігає стилістичне й статусне маркування виразу *be blind* (1) сліпий, незрячий; 2) (to) який не бачить, не помічає, не звертає уваги [AbbyyLingvo]).

Отже, вибір тактик відтворення зорової комунікативної поведінки – окулесики персонажів залежить від багатьох чинників, таких як фонові знання перекладача, його вміння розпізнавати в тексті невербальну інформацію і правильно розтлумачувати невербальну зорову поведінку персонажів у контексті всього твору. У відтворенні окулесики персонажів основні труднощі полягають не стільки у збереженні статусних ознак, скільки у точності передачі емоційних станів та стилістичного забарвлення. Перекладачі переважно вдаються до пошуку словникових відповідників – буквального перекладу, поряд із різноманітними трансформаціями: заміною, додаванням тощо.

Література

1. Білик М. В. Колір як засіб невербального спілкування в художній літературі та його відтворення українською / М. В. Білик, Н. С. Борисенко // Фаховий та художній переклад : теорія, методологія, практика : матеріали доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції 6-7 квітня 2012 р. / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. – К. : Аграр Медіа Груп, 2013. – С. 48 – 52.
2. Гавриш М. Невербальна поведінка в ситуаціях соціального та ситуативного домінування / М. Гавриш // Мова і суспільство : [збірник] / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Л., 2010. – Вип. 1. – С. 208–214. – Режим доступу: <http://sociolinguistics.lnu.edu.ua/ua/issues/01/25.pdf>
3. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык. – М.: НЛЮ, 2002. – 581 с.
4. Литвинов О. О. Функціонально-прагматичний аспект номінацій зорової поведінки в сучасному англомовному художньому дискурсі. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvnu/filolog_mov/2010_9/R1/Litvinov.pdf
5. Наумов В. В. Лингвистическая идентификация личности / В. В. Наумов. – М. : "КомКнига", 2006. – 240 с.
6. Пермінова, А. В. Відтворення зорових сенсоризмів в українських віршових перекладах (на матеріалі українських перекладів поезії Емілі Дікінсон) [Текст] / А.В. Пермінова // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. – 2003. – № 4(50) – С. 197-200.
7. Романюк І. В. Невербальні засоби спілкування у персональному мовленні: гендерний аспект / І. В. Романюк // Science and Education a New Dimension. Philology, III(14). – 2015. – Issue: 65. – Р. 69-71.
8. Сисоева В. Ф., Урбановська А. В. Паралінгвістичні аспекти перекладу / В. Ф. Сисоева, А. В. Урбановська // Филологические науки /3. Актуальные проблемы перевода. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2009/Philologia/44252.doc.htm
9. Солодовиченко І. І. Відтворення номінативних одиниць англійської мови на позначення зорової поведінки // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика : матеріали доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції 5-6 квітня 2013 р. / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. – К. : Аграр Медіа Груп, 2013. – С. 351-355.
10. Шапочка К.А. Поняття "сенсорна лексика" у лінгвістичному аспекті / К.А. Шапочка, В. Москаленко // Мова і культура. – 2013. – Вип. 16, т. 1. – С. 221-224. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2013_16_1_37.
11. Юр'єва О. Ю. Особливості невербальної передачі інформації в процесі міжкультурної комунікації / О. Ю. Юр'єва // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Філологічна. – 2009. – Вип. 11. – С. 95-102. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoaf_2009_11_18.pdf.
12. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Nonverbal_communication

Джерела матеріалу дослідження:

1. Бронте Ш. Джен Ейр : Роман / Шарлотта Бронте ; перекл. з англ. Петра Соколовського. – К. : Дніпро, 1987. – 459 с.
2. Бронте Ш. Джейн Ейр : Роман / Шарлотта Бронте ; пер. з англ. Уляни Григораш. – К. : КМ Publishing, 2009. – 528 с.
3. Вайлд О. Портрет Доріана Грея. перекл. з англ. Ростислава Доценко. [Електронний ресурс]. – Харків : Фоліо, 2015. – 398 с. – Режим доступу: <http://www.ukrplib.com.ua/books-zl/printthebookzl.php?id=417&bookid=1&sort=0>
4. Коллінз У. Твори в двох томах : Жінка в білому : Роман / Пер. з англ. О. М. Мокровольського ;

- Передм. І. Києнко. [Електронний ресурс]. – К. : Дніпро, 1989. – Т.1. – 586 с. – Режим доступу: <http://www.e-reading.club/book.php?book=1002535>
5. Теккерей В. М. Ярмарок суєти: Роман без героя / Пер. з англ. О. Сенюк. [Електронний ресурс]. – К.: Вища школа. Вид-во при КДУ, 1983. – 622 с. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/books-zl/printthebookzl.php?id=397&bookid=0&sort=0> – Назва з екрану.
 6. Bronte Charlotte. Jane Eyre. [Electronic resource]. – London : Wordsworth Editions, 1999. – 409 p. – Access mode: <http://www.bronte.netfury.co.uk/jane-eyre/>
 7. Collins Wilkie. The Woman in White / Edited with an Introduction by John Sutherland. [Electronic resource]. – Oxford, New York. : Oxford University Press, 1996. – 702 p. – Access mode: <http://www.readbookonline.net/title/35321/>
 8. Thackeray William Makepeace. Vanity Fair. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.literaturepage.com/read/vanity-fair.html>
 9. Wilde Oscar. The Picture of Dorian Gray. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.literaturepage.com/read/doriangray.html>

Список довідкових джерел:

10. Академічний тлумачний словник української мови: В 11 т. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/> – Назва з екрану. (СУМ).
11. Abbyu Lingvo: Англо-український словник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lingvo.ua/uk/Translate/en-uk/> – Назва з екрану. (AbbyuLingvo).
12. Collins English Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.collinsdictionary.com/spellcheck/english/> – Назва з екрану. (CED).
13. Farlex Dictionary of Idioms. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://idioms.thefreedictionary.com/> – Назва з екрану. (TFD).
14. Longman Dictionary of Contemporary English. P. Procter (Ed.) [Електронний ресурс]. – Harlow : Longman, 1981. – 1303 p. – Режим доступу: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/> – Назва з екрану. (LDCE).
15. Macmillan English Dictionary and Thesaurus. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/> – Назва з екрану. (MED).
16. Multi-Translation Online Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.multitran.ru/> – Назва з екрану. (Multitran).

Юлія ПОПОВИЧ

ВОССОЗДАНИЕ ЗРИТЕЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПЕРСОНАЖЕЙ КАК МАРКЕРА СОЦИАЛЬНОГО СТАТУСА В УКРАИНСКОМ ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПЕРЕВОДЕ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКИХ РОМАНОВ XIX ВЕКА)

Аннотация. В статье рассматривается проблема отображения зрительного поведения персонажа как маркера социального статуса в украинских переводах английских романов XIX века. Исследование выполнено в рамках антропоцентрического подхода, очерчены переводческие трудности и основные тактики, используемые в их преодолении.

Ключевые слова: перевод, невербальная коммуникация, окулесика, маркеры социального статуса, британские художественные произведения.

Yuliya POPOVICH

RECREATING THE VISUAL BEHAVIOR OF THE CHARACTERS AS A MARKER OF SOCIAL STATUS IN THE UKRAINIAN LITERARY TRANSLATION (BASED ON THE ENGLISH NOVELS OF THE NINETEENTH CENTURY)

Abstract. The article gives an insight into the complex interdisciplinary notion of social status and the notion of eye behaviour as a social status marker of a literary character. It seeks to research the main challenges in rendering eye behaviour as a literary character's social status marker in the translation of the XIX century English fiction into Ukrainian. The research is carried out within the anthropocentric approach and points out the chief tactics used by Ukrainian translators in tackling this problem.

Key words: translation, non-verbal communication, oculusics, social status markers, English fiction.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2015 р.

Попович Юлія Олексіївна – аспірантка III року навчання кафедри англійської філології і перекладу Київського національного лінгвістичного університету, науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Некряч Тетяна Євгенівна.